

que en això no transigeixin gens. Però en el Princ., Ross. i les Illes, en aqueixos derivats, ¿s'ha de recomanar per a l'ús comú literari *-treure* o *-traure*?; i quin és l'ús que s'hi practica.

Observem que en aquesta qüestió hi ha tres criteris: uns aboleixen la *a*, en forma intransigent; altres l'admeten sempre, i fins ho practiquen, en alguns casos; els altres la conserven en la majoria. Jo només condemnaria la primera actitud i reconec que m'inclino i practico la darrera, amb alguna excepció: *distreure* i *retreure* (aquest en el sentit de 'fer un retret, reprotxar') s'han generalitzat, i crec que resultaria tan xocant, en l'ús comú en el Princ. i les Illes, voler-hi mantenir la *a*, com ho seria, avui, fer-ho en el simple *treure*.

En el meu sentit de la llengua és més recomanable i em sona millor *-traure* que *-treure*, en *atraure*, *contraure*, *sostroure*, *retrotraure*; en *extreure*/*extraure*, potser aquell és més estès, i jo els he usats tots dos, amb alguna inclinació per aquest, que reconec vacil·lant; en tot cas *retraure's* en el sentit de 'retirar-se'; en canvi *retreure* 'fer un retret', distinció aquesta última que té excel·lent utilitat distintiva, que el *DFa.* admet, però no indica clarament, i crec que s'hi hauria d'introduir; en canvi, *bestreure* i sobretot *distreure*, on la *e* s'ha imposat.

El meu pare i molts altres escriptors de la generació dels 1890-1910 ho practicaren així i no veig per què ho hauríem de canviar; algun d'ells fins i tot *distraure*, tot preferint *treure* (Coromines en *La Vida Austera* IV, § 4, 285.2, *distreure* crec que ha sortit a les *O. C.*, i no he comprovat l'autògraf). MassóT: «vaig *contraure* amistat amb Eud. Canibell» (*50 Anys Vida Lit.*, 13.18). El gironí PBertrana: «amb aquelles dones --- es podia pecar sense *atraure* la ira del cel» (*Josafat*, cap. 1, ed. '62, 22.1f.).

Fabra es decantava més cap a *-treure* atorgant-li certa preferència però no ho feia resoltament, sinó ben cert condemnant la imposició general de la *e*: escriu p. ex. *contraure* en el *DFa.*, s. v. *esfinter*, i *contreure* en l'autògraf de la seva Gram. de 1948, § 82. En el cas de *retrotraure* el *DFa.* dóna franca prelatió a la *a* (sense prohibir l'altra). Salta a la vista la diferència marcada per Fabra en el seu dicc. entre el simple *traure*, que es limita a consignar com a no inadmissible (remetent a *treure* sense explicacions) i el cas de *atraure*, *contraure*, *extraure*, *traure* i *sostroure*, tots els quals consignava en un pla d'igualtat amb les formes en *e*. Per a cada un dels verbs, remetem a les dades que hi donem dels escriptors.

Tret adj. «(os) *tret de lloc*: *luxus*, -*xa*, -*xum*», *Busa-N.*; s'ha aplicat a certs aspectes del descabdellament de les persones; p. ex. el sexual: «ella tenia / en sos retrets / jóvens ben *trets* / --- / qui los renyons / tenien calts: / ans de tres salts / li prometia / que prenys seria», *JRoig (Spill, 4562)*; o l'intel·lectiu: parlant d'una noia benictona: «la pobra, potser no és boja, però no és *treta*» (*StPolM*, anotat per Coromines, 1927). Pel que fa a *tret* substantiu o substantivat, hi notem 5 accs. cabdals que distingirem *a*), *b*), *c*), *d*), *e*).

Subst. *a*) 'trajecte de distància': «novells spays de les illes entrar per grau *tret* dins la mar»; *AntCanals (Provid., NCl. XLIX, 90)*; l'aigua «va conduïda a dita ciutat per una gran cèquia de calicanto, destapada a *trets*», *MGadea (T. del Xè I, 90)*; *b*) l'acc. 'distància que pot recórrer un projectil', *Jaume I*: «passam prop lo castell 3 *trets* de balesta o 4, e donam la devantera a don Exemén d'Urrea» (*Ag.*, p. 253).

Molt àmpliament descabdellada, l'acc. *c*) 'descàrrega o dispar d'arma' potser ja fi *S. XIV (Corbatxo?)*, sentit ambigu: les dones «són cantiplores / --- / sens cener, / són la madexa / e joc de flexa / per cego fet; / fir cascun *tret*, / fora -l terror», *JRoig (Spill, 7806)*; «la bombardà tirà 4 *trets*» 1464 (*DAg.*). És enormement exagerada l'afirmació d'*AlcM* (§ 1) que «avui *tret* ha perdut molta vitalitat, arraconat per *tir*». Com tan sovint, mal informat de la llengua viva, això pot ser veritat de Mall. i del val. central, però no pas de la resta del territori.

Almenys en el català central, i a tot el Princ. i el Ross., això és ben fals: justament aquí és *tir* el que no diu ningú, sinó *tret*, vivíssim (fora dels acastellanats que diuen *tiro*); també ben viu i popular en tot el Sud valencià, usat a tot drap pel vulgaríssim *Canyis* (com observa *S*Guarner en el seu glossari). En català central són corrents frases com «el van empaïtar a *trets*», «el van trobar mort d'un *tret* al cap», «d'un *tret* matar dos pardals», «si se'm posa a *tret* el feriré»; *Coromines*, que evitava els mots puristes, escriu a cada pas: «al quartel de Sant Agustí els veïns havien oït un fort aldarull i un o dos *trets* d'arma de foc», «donar l'ordre de fer foc --- quan, pel camí de Vilanant, veieren arribar tres homes que, en oïnt els *trets* havien arborat bandera blanca», *Pigmalió* (VIII, *O. C.*, 152b10f.; VII, 150b9f.).

d) 'espai de temps': «massa diners has despesos en un *tret*», *Decam. VII, § 10, 59.11*; en dóna *AlcM* un ex. val. del *S. XVI* («començaren tocar per un gran *tret* les morlanes»); el *DAg.*, en un poema que sembla ballejar de c. al *S. XVIII*: «diuen que la mort és loca / perquè ve a salts y a bots, / però los abriga a tots: / a *tret* llarch tots són per mi» (*a llarg tret* 'tard o d'hora', *DFa.*); molt usual en cat. central en frases com: «mort de son de no haver dormit la nit abans, me vaig ajeure en el llit parat a terra, i vaig dormir del primer *tret* fins al toc d'alba», *Coromines (Presons Im.*, 29); *e*) 'ocasió' sembla partint de 'ocasió de donar un cop' «sabem que rondava ahir per la raya de la Muga, ¿doncs quin millor *tret* se li presenta que clavar la urpa al Pedrals ---?», *MrnVayreda (Puny.*, XVIII, 272. (212)).

Del llatí *TRACTUS*, -*ūs*, 'arrossegament', 'traçat, traç', 'espai determinat, trajecte', que ha passat a totes les llengües romàniques: oc. *trach*, fr. *trait*, it. *tratto*, cast. *trecho*, gall.-port. *treito*; en cat. i gallo-romànic, sota la constant influència dels sentits del descendent de *TRAHERE* 'tirar', esdevingué 'disparar'.

De *tret* part. de *treure* ve la locució prep. *tret de* 'llevat de', no documentada encara en *Lab.*, *DFgra.*, *DAmen.*, *Vogel* etc., però usual en cat. or. i mall.: